

บทที่ ๑

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยเป็นประเทศที่กำลังพัฒนา ปัจจัยที่สำคัญในการพัฒนาประเทศประการหนึ่ง ได้แก่ การศึกษาอันจะทำให้ประชากรในประเทศมีคุณภาพสูงขึ้น วิทยาลัยครูเป็นสถานการศึกษาสถาบันหนึ่ง ซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการให้การศึกษาสาขาวิชาการต่าง ๆ ตามความต้องการของท้องถิ่น โดยการผลิตครูถึงระดับปริญญาตรี ทำการวิจัยส่งเสริมวิชาชีพและวิทยฐานะของครูอาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา ทำนุบำรุงวัฒนธรรมและให้บริการทางการศึกษากลับ (พระราชบัญญัติวิทยาลัยครู พ.ศ. ๒๕๑๔ ๒๕๑๔ : ๒๓ ; พระราชบัญญัติวิทยาลัยครู พ.ศ. ๒๕๒๖ ๒๕๒๖ : ๒) การที่จะดำเนินการให้บรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าวได้นั้น วิทยาลัยครูจำเป็นต้องมีห้องสมุดที่มีประสิทธิภาพและมีคุณภาพสูง โดยห้องสมุดทำหน้าที่รวบรวมวิทยากรทุกสาขาวิชาเพื่อส่งเสริมการวิจัย และการพัฒนาทางวิชาการแก่อาจารย์ เพื่อส่งเสริมการเรียนการศึกษา ค้นคว้าตลอดจนปลูกฝังนิสัยรักการอ่านแก่นักศึกษา เพื่อสามารถกล่าวได้ว่าวิทยาลัยครูจะดีหรือไม่อยู่ที่คุณภาพของห้องสมุด (สุรพันธ์ ยันต์ทอง ๒๕๒๖ : ๑)

ในการพัฒนาห้องสมุดให้มีคุณภาพดีนั้นต้องอาศัยองค์ประกอบหลายอย่าง นับตั้งแต่การมีอาคารสถานที่ที่เป็นเอกเทศ มีงบประมาณที่เพียงพอในการจัดหาทรัพยากรที่มีคุณค่า แต่องค์ประกอบที่สำคัญคือ มีบรรณารักษ์ที่มีวุฒิการศึกษาสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์ ทำหน้าที่บริหารงานห้องสมุดให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของสถาบันด้วย ในห้องสมุดวิทยาลัยครูบุคลากรสำคัญที่ทำหน้าที่ดำเนินงานห้องสมุดในด้านต่าง ๆ คือ อาจารย์บรรณารักษ์ซึ่งเป็นอาจารย์ในภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

* บุคลากรทางการศึกษา หมายถึง ครูประจำการและบุคลากรที่ปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับการจัดการศึกษาในจังหวัด

อาจารย์บรรณารักษ์มีสถานภาพเท่าเทียมกับอาจารย์ภาควิชาอื่น ๆ ในวิทยาลัยครู และมีหน้าที่รับผิดชอบในงานสอนกับงานห้องสมุด งานด้านการสอนครอบคลุมถึงการสอนวิชา บรรณารักษศาสตร์ทั้งในระดับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาชั้นสูง และระดับปริญญาตรีตามที่ กำหนดไว้ในหลักสูตรสภาการศึกษา พ.ศ. ๒๕๒๔ รายวิชาที่สอนมีทั้งที่เป็นรายวิชาบังคับพื้นฐานของหลักสูตร และรายวิชาสำหรับนักศึกษาที่เลือกวิชาบรรณารักษศาสตร์เป็นวิชาเอก หรือ วิชาโท เช่น วิชาหนังสือและการพิมพ์ วรรณกรรมสังคมศาสตร์ การอ่านสำหรับผู้ใหญ่ เป็นต้น นอกจากนี้การสอนรายวิชาต่าง ๆ ดังกล่าวแล้ว อาจารย์บรรณารักษ์ยังรับผิดชอบการนิเทศการสอนนักศึกษาวิชาเอกบรรณารักษศาสตร์ ควบคุมการฝึกงานห้องสมุดของนักศึกษาวิชาเอก บรรณารักษศาสตร์ของวิทยาลัยครูเอง และนักศึกษาของสถาบันอื่น ๆ ที่ฝึกงานในห้องสมุด วิทยาลัยครูในบางภาคการศึกษาอีกด้วย

จากภารกิจกรมการศึกษาได้จัดทำเกณฑ์การปฏิบัติงานของบุคลากร กรมการศึกษา ศึก โดยกำหนดให้อาจารย์วิทยาลัยครูมีชั่วโมงสอนอย่างน้อย ๑๐ ชั่วโมงต่อสัปดาห์ เวลาที่เหลือในสัปดาห์หนึ่ง ๆ ประมาณ ๒๕ ชั่วโมง จะเป็นการทำงานตามความถนัดของอาจารย์แต่ละคน (พจน รัตนะชัย ๒๕๒๖ : ๖) อาจารย์บรรณารักษ์เป็นผู้ที่มีความรู้ในวิชาชีพบรรณารักษศาสตร์ จึงมีหน้าที่รับผิดชอบงานห้องสมุด ซึ่งมีทั้งงานบริหารอันได้แก่การวางแผน การทำโครงการของห้องสมุด การวางแผนนโยบาย ควบคุมการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ห้องสมุด เป็นต้น และงานเฉพาะด้านของห้องสมุด ซึ่งหมายถึงงานเทคนิคและงานบริการ ตลอดจนงานธุรการของห้องสมุด

ในการกำหนดโครงการของห้องสมุด ซึ่งหมายรวมถึงการจัดหาวัสดุอุปกรณ์และการบริการของห้องสมุดวิทยาลัยครูนั้น อาจารย์บรรณารักษ์ต้องคำนึงถึงสภาพของวิทยาลัยครูทั้งในด้านการสอนสาขาวิชาต่าง ๆ ซึ่งต้องสอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น และคำนึงถึงบทบาทและหน้าที่ของห้องสมุดของวิทยาลัยครูที่จะต้องเป็นแหล่งรวบรวมเอกสาร ตำรา สิ่งพิมพ์ทุกสาขาวิชา เพื่อส่งเสริมการศึกษาและวิจัยของอาจารย์และนักศึกษา ตลอดจนนโยบายการให้บริการชุมชนของวิทยาลัยครูแต่ละแห่ง ที่กำหนดขึ้นเพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายของกรมการศึกษา ศึก และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติระยะที่ ๕ พ.ศ. ๒๕๒๕-๒๕๓๕ ซึ่งอาจารย์บรรณารักษ์จะต้องพิจารณาองค์ประกอบดังกล่าวอย่างละเอียดถี่ถ้วนและปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มความสามารถเพื่อให้เกิดผลดีต่องานห้องสมุดของวิทยาลัยครู

ในการปฏิบัติงานในองค์กรใด ๆ ก็ตาม ผู้บริหารย่อมมุ่งที่จะให้งานสำเร็จบรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้อย่างประหยัด มีประสิทธิภาพและเกิดผลงานที่ดีที่สุด ปัจจัยสำคัญในการปฏิบัติงานให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ดังกล่าว ได้แก่บุคลากรซึ่งเป็นผู้ผลิตผลงานนั่นเอง จากแนวความคิดที่ว่าบุคคลที่มีความพอใจในการทำงานจะมีผลงานดีกว่าผลงานของผู้ที่จำใจปฏิบัติงาน หรือเพียงปฏิบัติตามหน้าที่ (สมพงษ์ เกษมสิน ๒๕๑๒ : ๑๔) และบุคคลที่มีความสุขจะเป็นบุคคลที่มีผลงานดี หรือบุคคลที่มีผลงานดีจะเป็นบุคคลที่มีความสุข (D'Elia 1979 : 283-301) ความพอใจในการทำงานของผู้ปฏิบัติงาน จึงมีความสำคัญต่อทุกหน่วยงานรวมทั้งหน่วยงานห้องสมุด ซึ่งแม้จะเป็นสถาบันไม่หวังผลกำไร แต่หากบุคลากรมีความพอใจในการปฏิบัติงานสูง ผลงานห้องสมุดย่อมจะมีคุณภาพสูง หากความพอใจลดลง ผลงานห้องสมุดก็จะมีคุณภาพลดลง (Marchant 1982 : 782-784) ความพึงพอใจในการปฏิบัติงานห้องสมุดของอาจารย์บรรณารักษ์ในวิทยาลัยครู จึงมีความสำคัญยิ่งต่อการดำเนินงาน และการพัฒนาคุณภาพห้องสมุดวิทยาลัยครู

ห้องสมุดวิทยาลัยครู* เป็นแผนกงานหนึ่งของวิทยาลัยครู ขึ้นอยู่กับสำนักงานอธิการของวิทยาลัยครูแต่ละแห่ง หัวหน้างานห้องสมุดเรียกว่า หัวหน้าแผนกห้องสมุดเป็นอาจารย์ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ ทำหน้าที่รับผิดชอบงานห้องสมุดทั้งด้านการบริหารงาน ควบคุมดูแลการปฏิบัติงานของบุคลากร และปฏิบัติงานด้านอื่น ๆ ในห้องสมุดด้วย หัวหน้าตามสายงานห้องสมุดได้แก่ หัวหน้าสำนักงานอธิการ หรือรองอธิการฝ่ายวิชาการในวิทยาลัยครูบางแห่ง ซึ่งจะทำหน้าที่กำหนดนโยบาย พิจารณาการจัดสรรงบประมาณห้องสมุด รวมทั้งพิจารณาผลการปฏิบัติงาน

* ในการแบ่งส่วนราชการของวิทยาลัยครู พ.ศ. ๒๕๒๔ ห้องสมุดวิทยาลัยมีสถานภาพเป็นสายหอสมุด สังกัดอยู่ในสำนักส่งเสริมวิชาการ (สสว.) อันเป็น ๑ ใน ๑๑ หน่วยงานหลักของวิทยาลัยครูประกอบด้วย คณะวิชาครุศาสตร์ คณะวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ คณะวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี คณะวิชาวิทยาการจัดการ สำนักส่งเสริมวิชาการ สำนักกิจการนักศึกษา สำนักงานอธิการ ศูนย์วิจัยวางแผนและพัฒนา ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม ศูนย์ฝึกอบรมและบริการวิชาการและโรงเรียนสาธิต (ประกาศวิทยาลัยครูอุตรดิตถ์ เรื่อง กำหนดอัตรารายชื่อและหน่วยงานหลักในวิทยาลัยครูอุตรดิตถ์ พ.ศ. ๒๕๒๔ ๒๕๒๔ : ๑)

ของบุคลากรห้องสมุด และอื่น ๆ โดยมีอธิการของวิทยาลัยครูแต่ละแห่งเป็นผู้บังคับบัญชาระดับสูง มีหน้าที่ดูแลการดำเนินงานห้องสมุดโดยทั่วไป ให้ความแนะนำและตัดสินปัญหาที่สำคัญบางประการ

ห้องสมุดวิทยาลัยครูส่วนใหญ่ประสบปัญหาที่คล้ายคลึงกันหลายประการ เช่น ปัญหางบประมาณไม่เพียงพอ สถานที่คับแคบ ปัญหาในการให้บริการและที่สำคัญก็คือ ปัญหาบุคลากรที่ดำเนินงานห้องสมุด

ในคานบุคลากรของห้องสมุดวิทยาลัยครูนี้ อัตรากำลังของอาจารย์บรรณารักษ์และเจ้าหน้าที่ห้องสมุดมีจำนวนไม่เพียงพอเมื่อเทียบกับปริมาณงานในห้องสมุด อีกทั้งจำนวนอัตรากำลังของวิทยาลัยครูแต่ละแห่งมีความแตกต่างกัน จากจำนวนวิทยาลัยครู ๓๖ แห่ง มีอัตรากำลังอาจารย์บรรณารักษ์ทั้งหมดประมาณ ๑๔๘ คน เป็นอาจารย์ที่มีคุณวุฒิสำชาบบรรณารักษศาสตร์ ๑๓๘ คน และเป็นอาจารย์วุฒิปริญาตรีสาขาอื่น ๑๐ คน (พจน์ ธีบุญพันธ์ ๒๕๒๖ : ๕) วิทยาลัยครูที่มีอาจารย์บรรณารักษ่อัตรากำลังมากที่สุดคือจำนวน ๘ คน ได้แก่วิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยา และวิทยาลัยครูนครศรีธรรมราช วิทยาลัยครูที่อาจารย์บรรณารักษ่น้อยที่สุดคือ ๑ คน ได้แก่วิทยาลัยครูเลย และวิทยาลัยครูกำแพงเพชร (จรุณี เพชรภูมิ ๒๕๒๖ : ๘-๑๐) และอาจารย์บรรณารักษ์ดังกล่าวต้องทำหน้าที่สอนวิชาบรรณารักษศาสตร์ควบคู่ไปกับการปฏิบัติงานห้องสมุดด้วย ทำให้เกิดปัญหาในการจัดสรรเวลาสำหรับการปฏิบัติงานห้องสมุด จากผลการวิจัยของวิลาวัลย์ เภาเพ็ง (๒๕๒๕) ซึ่งศึกษาการสอนวิชาบรรณารักษศาสตร์ในวิทยาลัยครู พบว่าอาจารย์บรรณารักษ์ส่วนใหญ่ใช้เวลาในการเตรียมการสอนปานกลางและมาก ดังนั้น เมื่อพิจารณาในแง่การปฏิบัติงานห้องสมุดแล้วจะเห็นว่า การที่อาจารย์ต้องใช้เวลาในการเตรียมการสอนในระดับดังกล่าวนี้ ย่อมมีผลต่องานของห้องสมุดโดยเฉพาะงานเทคนิคของห้องสมุดจะล่าช้าไม่ทันต่อการให้บริการ และมีปัญหาบัตรรายการไม่สมบูรณ์ (เพชรสมร เพ็ญเพียร ๒๕๒๕ : ๑๒๖) สำหรับอัตรากำลังเจ้าหน้าที่ห้องสมุดวิทยาลัยครูนั้นมีจำนวนรวมทั้งสิ้น ๒๔๖ คน จำนวนเจ้าหน้าที่ห้องสมุดในวิทยาลัยครูแต่ละแห่งแตกต่างกันโดยมีจำนวนตั้งแต่ ๒-๑๔ คน ซึ่งวิทยาลัยครูที่มีอัตรากำลังเจ้าหน้าที่น้อยที่สุดคือมี ๒ คน ได้แก่วิทยาลัยครูยะลา และวิทยาลัยครูเทพสตรีมีอัตรากำลังเจ้าหน้าที่มากที่สุดคือจำนวน ๑๔ คน (จรุณี เพชรภูมิ ๒๕๒๖ : ๘-๑๐) จำนวนเจ้าหน้าที่ในห้องสมุดวิทยาลัยครูบางแห่งจึงไม่เพียงพอ

นอกจากนี้ยังมีปัญหาในเรื่องการเปลี่ยนแปลงตัวบุคคลบ่อยครั้ง เพราะส่วนใหญ่เป็นตำแหน่ง ลูกจ้างชั่วคราว ทำให้ต้องฝึกบุคคลากรใหม่อยู่เป็นประจำ มีผลให้งานห้องสมุดค้างงและไม่ต่อเนื่อง

ปัญหาด้านงบประมาณเป็นปัญหาที่ห้องสมุดวิทยาลัยครูส่วนใหญ่ต้องประสบเหมือนกัน งบประมาณโดยเฉลี่ยที่ห้องสมุดวิทยาลัยครูแต่ละแห่งได้รับในช่วง ๓ ปี คือ ปี ๒๕๒๔ ปี ๒๕๒๕ และปี ๒๕๒๖ ห้องสมุดได้รับงบประมาณโดยเฉลี่ยประมาณปีละ ๑๔๑,๐๑๑ บาท ๑๖๖,๐๗๐ บาท และ ๑๖๔,๐๑๑ บาทตามลำดับ เมื่อเปรียบเทียบกับมาตรฐานห้องสมุดวิทยาลัยครู พ.ศ. ๒๕๑๖ ซึ่งกำหนดงบประมาณในการจัดซื้อวัสดุห้องสมุดไว้ในอัตราปีละ ๑๐๐ บาท ต่อนักศึกษา ๑ คน และ ๕๐๐ บาท ต่ออาจารย์ ๑ คนแล้ว * พบว่าห้องสมุดวิทยาลัยครูได้รับงบประมาณต่ำกว่า มาตรฐานประมาณ ๓๕ เปอร์เซ็นต์ (นงลักษณ์ ไม่นายกิจ ๒๕๒๖ : ๕๐) จากการได้รับ งบประมาณไม่พอเพียงทำให้จัดหาหนังสือใ้คนย ห้องสมุดวิทยาลัยครูหลายแห่ง เช่น ห้องสมุด วิทยาลัยครูยะลาประสบปัญหาหนังสือและวัสดุที่ต้องการแต่ละหมวดมีไม่พอเพียงและไม่ทันสมัย (วราภรณ์ ภูแย้ม ๒๕๒๕ : ๑๐๐) และการขาดงบประมาณทำให้ไม่สามารถจ้างบุคลากร ห้องสมุดเพิ่ม ดังผลการวิจัยของเดือนใจ เกียวซี (๒๕๒๕ : ๑๒๓-๑๒๔) ซึ่งพบว่านักศึกษา วิทยาลัยครูกำแพงเพชรต้องการใ้หอกรับวารสารเพิ่มขึ้น และใ้มีเจ้าหน้าที่บริการวารสาร โดยเฉพาะ แสดงว่าห้องสมุดไม่มีงบประมาณใ้การจ้างเจ้าหน้าที่บริการงานวารสาร นอกจาก นี้ห้องสมุดบางแห่งยังขาดวัสดุอุปกรณ์บางอย่าง เช่น เครื่องอัดสำเนาเอกสาร เครื่องอัดสำเนา บัตรรายการ ที่เก็บใ้สศหัดนวัสดุ เครื่องอัดพลาสติก และเครื่องปั้มปก เป็นต้น แม้ห้องสมุด วิทยาลัยครูบางแห่งหารายใ้ใ้เพาะใ้เพื่อชดเชยกับงบประมาณซึ่งใ้รับไม่เพียงพอใ้กับความตอง การ โดยการจั้บริการพิเศษ เช่น จั้บริการถ่ายเอกสาร บริการเข้าปกและทำรูปเล่มราย งาน แต่ก็เป็นรายใ้ใ้เพียงเล็กน้อยเท่านั้น

ใ้ดำเนินการใ้บริการ ห้องสมุดวิทยาลัยครูจะเปิดบริการใ้ในวันใ้มีการเรียนการสอน นักศึกษาภาคปกติ นักศึกษาภาคต่อเนื่องตลอดจนบุคลากรทางการศึกษา ดังนั้นวันและเวลาใ้ การใ้บริการจึงค้างกันใ้ไป ในวิทยาลัยครูกลุ่มภูมิภาคจะมีการเรียนการสอนใ้วันเสาร์และ

* ุรายละเอียดยใ้เพิ่มใ้เติมใ้ในภาคผนวก ข

และอาทิตย์ด้วย เพราะมีหน้าที่รับผิดชอบการอบรมครูและบุคลากรทางการศึกษาในจังหวัดของ
 ตนเองและในจังหวัดใกล้เคียง ซึ่งไม่สามารถจะเดินทางมารับการอบรมในวันธรรมดาได้ ดังนั้น
 ห้องสมุดวิทยาลัยครูส่วนใหญ่ในกลุ่มภูมิภาคจะเปิดบริการทุกวันไม่มีวันหยุด (เชวง จำรูญจันทร์
 ๒๕๒๖ : ๑๔) ส่วนวิทยาลัยครูกลุ่มกรุงเทพมหานคร ซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบการสอนและอบรม
 บุคลากรทางการศึกษา โดยใช้เวลาเรียนในภาคค่ำ และวันเสาร์หรืออาทิตย์เพียง ๑ วัน ห้อง
 สมุดวิทยาลัยครูกลุ่มกรุงเทพมหานครจะเปิดบริการสัปดาห์ละ ๖ วัน คือในวันราชการและวัน
 เสาร์หรืออาทิตย์วันใดวันหนึ่งอีก ๑ วัน (มุกดา วิชญคุปต์ ๒๕๒๖ : ๒๑-๓๑) สำหรับบริการ
 ที่จัดให้แก่ผู้ใช้ห้องสมุดมีหลายประเภท เช่น บริการตอบคำถามและช่วยการค้นคว้า บริการรับ-
 กระจายหนังสือ บริการถ่ายเอกสาร บริการหนังสือจอง บริการบรรณานุกรม บริการครุภัณฑ์-
 ความจากวารสาร บริการนิทรรศการ และบริการรายชื้อหนังสือใหม่ เป็นต้น นอกจากนี้บริการ
 ภายในห้องสมุดแล้ว ห้องสมุดวิทยาลัยครูบางแห่งยังได้ให้บริการชุมชนด้วย เช่น วิทยาลัยครู
 เพชรบุรีวิทยาลัยการณได้จัดบริการส่งเสริมการอ่านบนรถไฟ โดยจัดหนังสือบริการผู้โดยสารรถ
 ไฟในช่วงประตูน้ำพระอินทร์ ถึงกรุงเทพมหานคร ห้องสมุดวิทยาลัยครูอุตรดิตถ์ได้จัดตั้งห้องสมุด
 ชุมชนขึ้นในวัดคีรีวงกฏ กิ่งอำเภอทองแสนขัน จังหวัดอุตรดิตถ์ ในปี พ.ศ. ๒๕๒๖-๒๕๒๗ และห้อง
 สมุดวิทยาลัยครูสวนสุนันทาร่วมกับห้องสมุดวิทยาลัยครูสวนดุสิตจัดตั้งโครงการแม่สอนลูก เป็นต้น

อย่างไรก็ตามในด้านการให้บริการนั้น ห้องสมุดวิทยาลัยครูส่วนใหญ่ประสบปัญหาหลาย
 ประการ ได้แก่ หนังสือและวัสดุที่ต้องการมีน้อยไม่พอต่อการค้นคว้า (ประไพศรี แวเวียงธรรม
 ๒๕๒๓ : ๑๖๐) ไม่มีห้องค้นคว้าสำหรับอาจารย์โดยเฉพาะ หนังสือนำออกบริการไม่ทันต่อความ
 ต้องการของผู้ใช้และการเรียงหนังสือบนชั้นสับสน (มุกดา วิชญคุปต์ ๒๕๒๖ : ๕๔-๖๑)
 ในห้องสมุดวิทยาลัยครูภูมิภาคบางแห่ง เช่น วิทยาลัยครูลำปาง ประสบปัญหาห้องสมุดมีพัสดุ
 ไม่เพียงพอต่อความต้องการของผู้ใช้ ทำให้อากาศในห้องสมุดร้อนอบอ้าว ห้องสมุดจัดบริการ
 และกิจกรรมต่าง ๆ น้อย จากความคิดเห็นของนักศึกษา บริการที่นักศึกษาต้องการให้ห้องสมุด
 จัดมากได้แก่ บริการโสตทัศนวัสดุ กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน บริการรับฝากของโดยมีเจ้า
 หน้าที่ดูแลโดยเฉพาะ บริการเย็บเล่มรายงานและซ่อมหนังสือราคาเขา บริการถ่ายเอกสาร
 ราคาเขา และให้มีรถตัดไว้บริการ (เชวง จำรูญจันทร์ ๒๕๒๖ : ๑๖๐) ปัญหาอื่น ๆ
 นอกจากนี้ได้แก่ อาจารย์ผู้สอนไม่สำรวจปริมาณวัสดุห้องสมุดในสาขาวิชาของตนก่อนการกำหนด
 งานให้นักศึกษาค้นคว้า อาจารย์ไม่แจ้งรายชื้อหนังสือจองให้ห้องสมุดทราบในระยะเวลาที่

กำหนด และป้อนผู้ใช้ห้องสมุดไปปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับของห้องสมุด เช่น อาจารย์ไม่ส่งหนังสือคืนตามกำหนด เป็นต้น

ห้องสมุดวิทยาลัยครูส่วนใหญ่ทั้งกลุ่มกรุงเทพมหานคร และกลุ่มภูมิภาคต่างก็ประสบปัญหาในการดำเนินงานห้องสมุดคล้ายคลึงกันดังกล่าว เนื่องจากเป็นสถาบันชั้นอุดมศึกษา ซึ่งสังกัดในกระทรวงศึกษาธิการ เช่นกัน อยู่ภายใต้กฎและระเบียบข้อบังคับเดียวกัน อย่างไรก็ตามห้องสมุดวิทยาลัยครูในกรุงเทพมหานคร และห้องสมุดวิทยาลัยครูภูมิภาคมีความแตกต่างกันในด้านอัตรากำลังของอาจารย์บรรณารักษ์และเจ้าหน้าที่ห้องสมุด งบประมาณที่ได้รับ สภาพแวดล้อมของที่ตั้งวิทยาลัยครู กล่าวคือ อัตรากำลังของอาจารย์บรรณารักษ์ในวิทยาลัยครูกรุงเทพมหานครมีจำนวนตั้งแต่ ๕-๘ คน และอัตรากำลังของอาจารย์บรรณารักษ์ในวิทยาลัยครูภูมิภาคมีตั้งแต่ ๑-๘ คน ("ทำเนียบอาจารย์บรรณารักษ์ในวิทยาลัยครู ประจำปีการศึกษา ๒๕๒๕" ๒๕๒๖ : ๑-๑๓) ในด้านงบประมาณที่ได้รับก็แตกต่างกันไป เช่น ในกลุ่มวิทยาลัยครูกรุงเทพมหานครนั้น วิทยาลัยครูจันทรมณีได้รับงบประมาณสูงสุดรวม ๕๓๔,๘๖๐ บาท ในปี พ.ศ. ๒๕๒๕ และวิทยาลัยครูธนบุรีได้รับงบประมาณต่ำสุดจำนวน ๖๔,๕๕๐ บาท ส่วนในกลุ่มวิทยาลัยครูภูมิภาค วิทยาลัยครูอุบลราชธานี ได้รับงบประมาณสูงสุดคือจำนวน ๓๕๔,๓๕๐ บาท และวิทยาลัยครูลำปางได้รับงบประมาณต่ำสุดคือจำนวน ๖๑,๑๑๐ บาท (จรุณห์ เพชรมณี ๒๕๒๖ : ๕-๖) จำนวนงบประมาณที่ห้องสมุดได้รับย่อมมีผลเกี่ยวเนื่องมาถึงทรัพยากรห้องสมุด และบุคลากรของห้องสมุดด้วย เมื่อพิจารณาตามความเก่าแก่ของวิทยาลัยครูจะเห็นว่า วิทยาลัยครูภูมิภาคบางแห่ง เช่น วิทยาลัยครูเชียงราย วิทยาลัยครูลำปาง และวิทยาลัยครูเพชรบูรณ์ เป็นวิทยาลัยครูที่ตั้งขึ้นใหม่ ย่อมต้องการพัฒนาทรัพยากรห้องสมุด และวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ให้พอแก่ความต้องการมากกว่าวิทยาลัยครูในกรุงเทพมหานครซึ่งจัดตั้งมานานแล้ว ห้องสมุดได้รับการจัดตั้งมาก่อนย่อมมีความพร้อมด้านทรัพยากรห้องสมุดและวัสดุครุภัณฑ์มากกว่า

ด้านสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการดำเนินงานห้องสมุด จะเห็นว่าอาจารย์บรรณารักษ์วิทยาลัยครูกลุ่มกรุงเทพมหานครได้รับความสะดวกในการจัดหาวัสดุห้องสมุดทั้งด้านการจัดซื้อและการขอรับบริจาคมากกว่าวิทยาลัยครูภูมิภาค อาจารย์บรรณารักษ์สามารถแนะนำให้นักศึกษาใช้ทรัพยากรห้องสมุดจากแหล่งอื่น ๆ หลายแห่งในกรุงเทพมหานคร นอกจากนี้สภาพแวดล้อมของวิทยาลัยครูในกรุงเทพมหานครยังเอื้ออำนวยต่อการจัดโครงการบริการระหว่างห้องสมุดในกลุ่มวิทยาลัยครู และอาจารย์บรรณารักษ์ยังมีโอกาสศึกษาดูงานห้องสมุดที่อยู่ใกล้เคียงได้สะดวกอีกด้วย อย่างไรก็ตาม อาจารย์บรรณารักษ์ในกลุ่มวิทยาลัยครูภูมิภาคจะได้

รับสวัสดิการด้านที่อยู่อาศัย และมีโอกาสในการให้บริการชุมชนของท้องถิ่นได้มากกว่า เช่น การจัดอบรมครูบรรณารักษ์ห้องสมุดโรงเรียนในระดับประถมศึกษา การช่วยเหลือในการจัดตั้งหรือปรับปรุงห้องสมุดโรงเรียน การจัดการบริการห้องสมุดเคลื่อนที่ เป็นต้น

จากสภาพของปัญหาในการดำเนินงานห้องสมุดวิทยาลัยครู รวมทั้งความสำคัญของความพึงพอใจในการปฏิบัติงานห้องสมุดของอาจารย์บรรณารักษ์ ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาสภาพความพึงพอใจในการปฏิบัติงานห้องสมุด และปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจในการปฏิบัติงานห้องสมุดของอาจารย์บรรณารักษ์ในวิทยาลัยครู และจากความแตกต่างกันบางประการระหว่างห้องสมุดวิทยาลัยครูกรุงเทพมหานคร และห้องสมุดวิทยาลัยครูกลุ่มภูมิภาคดังกล่าว ผู้วิจัยคาดว่าความแตกต่างนี้น่าจะมีผลต่อสภาพความพึงพอใจในการปฏิบัติงานห้องสมุดของอาจารย์บรรณารักษ์ในวิทยาลัยครูกลุ่มกรุงเทพมหานคร และวิทยาลัยครูกลุ่มภูมิภาค โดยคาดว่าอาจารย์บรรณารักษ์ทั้ง ๒ กลุ่ม มีความพึงพอใจในการปฏิบัติงานห้องสมุดแตกต่างกัน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาสภาพความพึงพอใจและปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจในการปฏิบัติงานห้องสมุดของอาจารย์บรรณารักษ์ในวิทยาลัยครู

๒. เพื่อเปรียบเทียบสภาพความพึงพอใจในการปฏิบัติงานห้องสมุดของอาจารย์บรรณารักษ์ในวิทยาลัยครูกลุ่มกรุงเทพมหานคร กับอาจารย์บรรณารักษ์ในวิทยาลัยครูกลุ่มภูมิภาค

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้จะศึกษาความพึงพอใจในการปฏิบัติงานห้องสมุดของอาจารย์บรรณารักษ์ในวิทยาลัยครู โดยศึกษาจากกลุ่มประชากรทั้งหมด ได้แก่ อาจารย์ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ที่ปฏิบัติงานในห้องสมุดวิทยาลัยครูในปีการศึกษา ๒๕๒๖ จากวิทยาลัยครูทั่วประเทศจำนวน ๓๖ แห่ง แบ่งเป็นวิทยาลัยครูกลุ่มภูมิภาค (วิทยาลัยครูกลุ่มภาคตะวันตก วิทยาลัยครูกลุ่มภาคกลาง วิทยาลัยครูกลุ่มภาคเหนือ วิทยาลัยครูกลุ่มภาคใต้ และวิทยาลัยครูกลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือ) จำนวน ๑๐๖ คน และวิทยาลัยครูกรุงเทพมหานคร จำนวน ๓๐ คน รวมจำนวนประชากรทั้งสิ้น ๑๓๖ คน ทั้งนี้ไม่รวมผู้ที่ลาศึกษาต่อทั้งในและต่างประเทศในปีการศึกษา ๒๕๒๖

สมมติฐานของการวิจัย

๑. ความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของสมุคของอาจารย์บรรณารักษ์ในวิทยาลัยครูอยู่ในระดับปานกลาง
๒. อาจารย์บรรณารักษ์ในวิทยาลัยครูกรุงเทพมหานคร กับอาจารย์บรรณารักษ์ในวิทยาลัยครูกลุ่มภูมิภาค มีความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของสมุคแตกต่างกัน

วิธีดำเนินการวิจัย

๑. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความพึงพอใจในการทำงานทั้งของไทยและต่างประเทศ
๒. สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่แบบสอบถาม ซึ่งสร้างโดยศึกษาจากแบบสอบถามมาตรฐานที่ใช้วัดความพึงพอใจในการทำงานของมหาวิทยาลัยมิชิแกน (MSQ) * แบบสอบถามที่ใช้ในงานวิจัยของอุไรพรรณ หล่อศิริ (๒๕๒๔) แบบสอบถามที่ใช้ในงานวิจัยของเปล่งศรี อิงคนินันท์ (๒๕๒๖) แบบสอบถามที่ใช้ในงานวิจัยของเสาวนีย์ นุชนาฎนนท์ (๒๕๒๖) รวมทั้งข้อมูลจากการสัมภาษณ์หัวหน้าแผนกห้องสมุดวิทยาลัยครูสวนสุนันทา และวิทยาลัยครูอุตรดิตถ์

แบบสอบถามแบ่งออกเป็น ๓ ตอนคือ

- ตอนที่ ๑ เป็นแบบสอบถามสถานภาพส่วนตัวของอาจารย์บรรณารักษ์ จำนวน ๖ ข้อ
- ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามสภาพความพึงพอใจในการปฏิบัติงานห้องสมุด โดยให้ผู้ตอบประเมินการระดับความพึงพอใจเป็น ๕ ระดับ ประกอบด้วยคำถามรวม ๑๖ ปัจจัย จำนวน ๑๔ ข้อ

* แบบสอบถามมาตรฐานที่ใช้วัดความพึงพอใจในการทำงานของมหาวิทยาลัยมิชิแกน (MSQ Minnesota Satisfaction Questionnaire) ประกอบด้วยคำถาม ๑๐๐ ข้อ ครอบคลุมปัจจัยต่าง ๆ รวม ๒๐ ปัจจัย คำถามเหล่านี้จะไม่แยกเป็นกลุ่มความปัจจัยแต่ละด้าน แต่จะเรียงปนกันไป ในการให้คะแนนความพอใจ กำหนดให้คะแนน ๕ ระดับ ตั้งแต่ ๑ ถึง ๕ โดยคะแนน ๑ หมายถึงไม่มีความพอใจ ๒ หมายถึง มีความพอใจเล็กน้อย ๓ หมายถึงมีความพอใจ ๔ หมายถึงมีความพอใจมาก และ ๕ หมายถึงมีความพอใจมากที่สุด (Chwe 1976 : 176-178)

ตอนที่ ๓ เป็นการเรียงลำดับปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจในการปฏิบัติงานห้องสมุด จากมากไปน้อย (๑-๑๒) และแบบสอบถามความคิดเห็นอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

๓. นำแบบสอบถามให้ผู้เชี่ยวชาญทางสถิติ อาจารย์ที่ปรึกษา และอาจารย์บรรณารักษ์ ของวิทยาลัยครูทั้งกลุ่มภูมิภาคและกลุ่มกรุงเทพมหานครบางท่านทำการตรวจสอบเพื่อให้แบบสอบถามมีความเที่ยงตรงและเชื่อถือได้ แล้วจึงทำการแก้ไขปรับปรุง

๔. ทดลองใช้แบบสอบถามที่สร้างขึ้นกับอาจารย์บรรณารักษ์ในวิทยาลัยครูจำนวน ๑๔ ท่าน โดยสุ่มตัวอย่างจากรายชื่อวิทยาลัยครูทั้งหมด และคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างจากรายชื่ออาจารย์บรรณารักษ์วิทยาลัยครูกลุ่มต่าง ๆ จำนวน ๑๔ แห่ง และนำแบบสอบถามที่ได้คืนมาแก้ไขปรับปรุงให้เหมาะสม

๕. ส่งและรวบรวมแบบสอบถามจากอาจารย์บรรณารักษ์ในวิทยาลัยครูจำนวน ๑๓๖ คน โดยใช้บริการทางไปรษณีย์และการรวบรวมแบบสอบถามด้วยตนเอง

๖. นำแบบสอบถามที่ได้รับคืนมาวิเคราะห์ โดยใช้วิธีการทางสถิติ หาการ้อยละ แจกแจงความถี่ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทดสอบความแตกต่างโดยใช้ค่า t (t -test) โดยผู้วิจัยได้ใช้เครื่องคอมพิวเตอร์ของคณะวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี วิทยาลัยครูอุตรดิตถ์ในการหาค่าสถิติดังกล่าว

๗. เสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

การวิจัยครั้งนี้คาดว่าจะได้รับประโยชน์หลายประการดังนี้

๑. ทำให้ทราบสภาพความพึงพอใจในการปฏิบัติงานห้องสมุดของอาจารย์บรรณารักษ์ในวิทยาลัยครู และปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจในการปฏิบัติงานห้องสมุดของอาจารย์บรรณารักษ์ในวิทยาลัยครู

๒. ทำให้ทราบความแตกต่างของความพึงพอใจในการปฏิบัติงานห้องสมุดของอาจารย์บรรณารักษ์ในวิทยาลัยครูกลุ่มกรุงเทพมหานคร กับอาจารย์บรรณารักษ์วิทยาลัยครูกลุ่มภูมิภาค

๓. ผลการวิจัยจะเป็นประโยชน์ต่อผู้บริหารงานห้องสมุดในวิทยาลัยครูในกลุ่มกรุงเทพ =มหานครและกลุ่มภูมิภาค สามารถใช้ผลการวิจัยเป็นแนวทางในการปรับปรุง แก้ไขและ

ส่งเสริมให้อาจารย์บรรณารักษ์เกิดกำลังใจ และมีความพึงพอใจในการปฏิบัติงานห้องสมุดเพิ่มขึ้น อันจะทำให้อาจารย์บรรณารักษ์สามารถให้บริการแก่ อาจารย์ นักศึกษา ตลอดจนให้บริการชุมชนในท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

๑. การปฏิบัติงานห้องสมุด หมายถึง การปฏิบัติงานทั่วไปในแผนกห้องสมุด ซึ่งอยู่ในความรับผิดชอบของอาจารย์บรรณารักษ์ โดยไม่รวมงานสอนในภาควิชาบรรณารักษศาสตร์

๒. ความพึงพอใจในการทำงาน หมายถึง ผลรวมของความรู้สึกที่ผู้ปฏิบัติงานแต่ละคนหรือกลุ่มคนมีต่องานที่กระทำ ทั้งด้านเสรีวิทยา จิตวิทยา และสภาพแวดล้อม

๓. ปัจจัย หมายถึง องค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานห้องสมุดในค่านลักษณะของงาน สภาพแวดล้อมในการทำงาน และผลประโยชน์ที่ได้รับ

๔. วิทยาลัยครูกลุ่มกรุงเทพมหานคร หมายถึง วิทยาลัยครูที่อยู่ในกรุงเทพมหานครรวม ๖ แห่ง ได้แก่ วิทยาลัยครูจันทระเกษม วิทยาลัยครูพระนคร วิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยา วิทยาลัยครูธนบุรี วิทยาลัยครูสวนกุหลาบ และวิทยาลัยครูสวนสุนันทา

๕. วิทยาลัยครูกลุ่มภูมิภาค หมายถึง วิทยาลัยครูที่มีที่ตั้งอยู่ในกรุงเทพมหานครซึ่งมีจำนวนทั้งสิ้น ๓๐ แห่ง และแยกเป็นกลุ่ม ๆ ดังนี้คือ

๕.๑ วิทยาลัยครูกลุ่มภาคตะวันตก ประกอบด้วย วิทยาลัยครูกาญจนบุรี วิทยาลัยครูหมู่บ้านจอมบึง วิทยาลัยครูนครปฐม วิทยาลัยครูเพชรบุรี

๕.๒ วิทยาลัยครูกลุ่มภาคกลาง ประกอบด้วย วิทยาลัยราไพพรรณี วิทยาลัยครูฉะเชิงเทรา วิทยาลัยครูเทพสตรี วิทยาลัยครูพระนครศรีอยุธยา และวิทยาลัยครูเพชรบุรีวิทยาลัยสงครณ

๕.๓ วิทยาลัยครูกลุ่มภาคใต้ ประกอบด้วย วิทยาลัยครูนครศรีธรรมราช วิทยาลัยครูภูเก็ต วิทยาลัยครูยะลา วิทยาลัยครูสงขลาและวิทยาลัยครูสุราษฎร์ธานี

๕.๔ วิทยาลัยครูกลุ่มภาคเหนือ ประกอบด้วย วิทยาลัยครูกำแพงเพชร วิทยาลัยครูนครสวรรค์ วิทยาลัยครูพิจิตรสงคราม วิทยาลัยครูเพชรบูรณ์ วิทยาลัยครูเชียงใหม่ วิทยาลัยครูเชียงราย วิทยาลัยครูลำปาง และวิทยาลัยครูอุตรดิตถ์

๕.๕ วิทยาลัยครูกลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วย วิทยาลัยครูนครราชสีมา วิทยาลัยครูมหาสารคาม วิทยาลัยครูเลย วิทยาลัยครูสกลนคร วิทยาลัยครูสุรินทร์ วิทยาลัยครูบุรีรัมย์ วิทยาลัยครูอุดรธานี และวิทยาลัยครูอุบลราชธานี

๖. ระดับปานกลาง หมายถึง ระดับความพึงพอใจที่มีค่าตั้งแต่ ๒.๕๖-๓.๕๕ ซึ่งค่านี้ ได้มาจากแบบสอบถามแบบประเมินค่า ๕ ระดับ โดยกำหนด ๑ ถึง ๕ และ ๑ หมายถึงความพึงพอใจน้อยที่สุด ๕ หมายถึง ความพึงพอใจมากที่สุด

๗. สถานภาพส่วนตัว หมายถึง สภาพของการปฏิบัติงานห้องสมุดควบคู่กับการสอน ระดับของงานห้องสมุดที่ปฏิบัติ ประสิทธิภาพในการทำงานห้องสมุด ชั่วโมงสอนในหนึ่งสัปดาห์ และค่าตอบแทนพิเศษที่ได้รับในแต่ละเดือน

๘. อาจารย์บรรณารักษ์ หมายถึง อาจารย์ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ ซึ่งได้ปฏิบัติงานในแผนกห้องสมุดของวิทยาลัยครูทั้ง ๓๖ แห่ง ในปีการศึกษา ๒๕๒๖ ซึ่งมีจำนวน ๑๓๖ คน

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย